

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

PUDUNGWANA 2023

TATAISO YA HO TSHWAYA

MATSHWAO: 80

Tataiso ena ya ho tshwaya e na le maqephe a 24.

TATAISO YA HO TSHWAYA:

- Ha mohlalobuwa a arabile dipotso tse ngata ho feta palo e behilweng, tshwaya feela karabo ya pele (**Mohlalobuwa ha a lokela ho araba potso e telele le dipotso tse kgutshwane mofuteng o le mong wa sengolwa**).
- Haeba a arabile dipotso ka bone ba tsona dithothokisong tseo a ithutileng tsona KAROLONG YA A, (dithothokiso tseo a di rutilweng) tshwaya feela dipotso tse pedi tsa pele.
- Haeba a arabile dipotso tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane kapa a arabile tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse telele KAROLONG YA B le ya C, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele ya bobedi. Athe ha a arabile dipotso ka bone ba tsona, tshwaya karabo ya pele ho karolo e nngwe le e nngwe ha feela a arabile e le nngwe ya dipotso tse kgutshwanyane le e le nngwe ya dipotso tse telele.
- Ha mohlalobuwa a nehelane ka dikarabo tse pedi, ya pele e fosahetse, mme ya bobedi yona e nepahetse, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele e e latelang.
- Ha dikarabo di nomorilwe di fosahetse, tshwaya ho ya ka tataiso ya ho tshwaya.
- Haeba mopeleto o fosahetse hoo o thunthetsang moelelo, fosisa karabo e jwalo. Haeba mopeleto o fosahetseng o sa thunthetse moelelo, tshwaya karabo eo e nepahetse.

Potso tse telele:

- Ha bolelele ba moqoqo bo le ka tlase ho palo ya mantswa e behilweng (kgutshwane), se behe kotlo hobane mohlalobuwa o se a ntse a iphele ka mosing. Haeba moqoqo o le molelele haholo, tshwaya ho ya ka seo mohlalobuwa a se ngotseng o nto sekaseka sena le batshwai ba ka sehloohong. **Sebedisa ruburiki ya ho lekanyetsa e leqepheng la 3 le e leqepheng la 8 ho lekanyetsa moqoqo wa mohlalobuwa.**

Dipotso tse kgutshwane:

- Haeba mohlalobuwa a sa sebedisa matshwao a di-a-bulwa le di-a-kwalwa moo a lokelang ho qotsa, se behe kotlo.
- Bakeng sa dipotso tse bulehileng, se ka aba matshwao bakeng sa E/TJHE kapa KE A DUMELA/KE A HANA. Lebaka/Tshehetso ke yona e lokelang ho Abelwa matshwao.
- Ha ho matshwao a ajwang bakeng sa NNETE/MAFOSI kapa NTLHA/MOHOPOLO. Lebaka/Tshehetso ke yona e lokelang ho Abelwa matshwao.

KAROLO YA A: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: THOTHOKISO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 10]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehlang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya dintlha ho tswa thothokisong/ temeng. MATSHWAO A 6	5–6 -O bontsha kutlwisiso e tebileng ya se botswang -O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlwahlwa; di tshhehetswa ho tswa thothokisong. -Kutlwisiso ke e babatsehlang ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.	4 -O bontsha kutlwisiso, mme o hlalosa se botswang ka tshwanelo. -O hlahisitse dintlha tse anelang ka tsela e kgotsofatsang. -O hlahisitse dintlha tse utlwahalang, empa ha se tsohle tse tiisitweng kamoo ho lokelang. -O utlwisisa mofuta wa sengolwa le thothokiso.	3 -O bontsha kutlwisiso e mahareng ya se botswang. -O hlahisitse dintlha tse seng kae ho tshhehetsa sehlooho. -Tse ding tsa dintlha tse hlahisitweng ho tshhehetsa sehlooho di ntle. -Tse ding tsa dintlha di tshheditswe, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle. -Kutlwisiso ya motheo feela ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.	2 -O bontsha kutlwisiso e sa kgotsofatseng ya se botswang. -Ho batla ho se dintlha tse hlahisitweng ho tshhehetsa sehlooho. -Kutlwisiso ya mofuta wa sengolwa le thothokiso ke e haellang.	0–1 -Ha a bontshe kutlwisiso ya letho ya se botswang. -Dintlha tse tshhehetsang ha di hlahiswe ho tswa thothokisong. -Mohlalobuwa ha a utlwisisa hantle mofuta wa sengolwa le thothokiso.
SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO Sebopeliso, nehelano le tlhophiso ya mehopollo. Tshebediso ya puo, sehalo le setaele tse sebedisitweng MATSHWAO A 4	4 -Sebopeliso se hlahisitwe ka tsela e momahaneng. -Dintlha di utullotswe hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng. -Tshebediso ya puo, sehalo le setaele ke tse butswitseng, tse susumetsang le ho nepahala. -O batla o hloka diphoso tsa puo, tsa mopeleto le tsa matshwao a puo/a ho bala.	3 -Sebopeliso ke se hlakileng, mme dintlha di hlahisitwe ka tsela e hlalohanyehang, -Tlhahiso ya mehopollo ke e utlwisisehang. -Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di nepahetse.	2 -O hlahisitse bopaki bo seng bokae ba sebopeliso. -Tlhahiso ya mehopollo e a haella, ha e hlalohanyehe, mme ha e na momahano. -Diphoso tsa tshebediso ya puo ha se tse kaalo, mme sehalo le setaele ha se tse loketseng.	1 -Sebopeliso se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseng. -Mehopollo ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang. -Sehalo le setaele ha se tse loketseng.	0–1 -Moqoqo o bopehile ka tsela e fokolang. -Ho na le diphoso tse tshabehang tsa tshebediso ya puo le setaele se fosahetseng.

ELA TLHOKO: Ha karabo ya mohlalobuwa e tswile lekoteng mme a sa bua ka Dikahare hohang, feela a ngotse moqoqo wa boiqapelo, mo abele 0 bakeng sa dikahare le tshebediso ya puo.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO**POTSO YA 1: 'TLHAHO YA MORENA MOSHOESHOE' – DCT Bereng****TATAISO HO BATSHWAI:**

Motshwai a bale nehelano ya mohlalobuwa e lokelang ho hlahiswa sebopelong sa moqoqo. Sena se bolela hore nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya hore ho be le selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo. Moqoqo o tlameha ho hlahiswa ka tsela e supang kgokahano le momahano ya dintlha, dipolelo le diratswana.

Motshwai a tadime makgetha ana a mabedi a latelang ha a tshwaya moqoqo ona: *Dikahare le Sebopelo le Tshebediso ya puo.*

Dikahare

- Dikahare di bontshe kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya ditaba, kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya taba ka mabaka a itshetlehleng thothokisong.
- Dikahare di hlahiswe ka tsela e momahaneng, mme motshwai a tadime dintlha tse tla hlahiswa nehelanong ya mohlalobuwa. Ela tlhoko hore dintlha tsa mohlalobuwa di ke ke tsa behwa ka tatellano e hlahellang mona. Ho be le kgokahano le momahano ya dintlha le diratswana.

Sebopelo le Tshebediso ya Puo

- Mohlalobuwa a nehelane ka karabo ya hae e sebopelong sa diratswana tse momahaneng, mme ho be le kgokahano le momahano ya dipolelo le diratswana kamoo ho hlokehang.
- Puo, setaele le sehalo di sebediswe ka nepo temeng.

Karabo e ka lebellwang:**Selelekela**

Thothokiso ena e bua kamoo batho ba neng ba thabile kateng ha ho ne ho hlaha morena Moshoeshe. Motseng ho ne ho le mofereferere basadi ba didietsa, banna le bahlankana ba maketse, ho lla meropa, thomo di duma di sa tswa duma.

Pheteletso

- Molathothokisong wa 2 ho sebedisitswe pheteletso kaha ho se na lesea le ka hlahang le tshwere thebe letsohong. Sena se hlakisa le ho matlafatsa molaetsa wa hore tlhahong ya hae morena Moshoeshe ho ne ho se ho ntse ho tseba hala iponahatsa hore e o tlo sireletsa setjhaba direng tsa sona.
- Molathothokisong wa 3. Ha ho na tsela ya ho bala diketso tsa motho sefahlehong mme pheteletso eo e sebedisitswe ho thatiselletsa ntlha ya hore setjhaba se lebelletse tse kgolo ho yena/ba bona matshwao a boetapele ho yena.
- Molathothokisong wa 6 ho feteleditswe mokgwa oo ditlamatlama di ileng tsa hlaha ka wona kaha ho thwe di hlahile di bohuwe ka mahlo, mme seo se bontsha hore batho ba tlo kgona ho lema masimong mme kgora e be ngata.
- Molathothokisong wa 8 ha ho na mohla dinaledi di tla wela fatshe mme mona mongodi o leka ho hlakisa le ho matlafatsa molaetsa wa hore Moshoeshe o tlo kgantshetsa setjhaba sa Basotho a se bontshe tsela.
- Molathothokisong wa 11 sethothokisi se sebedisitse *Tsatsi la tuka malakabe* ho bontsha hore Moshoeshe e tla ba mohale ya tla namolela setjhaba sa hae ho dira tsa sona. Sena se boela se bontsha hore Moshoeshe e tlo ba morena ya mofuthu jwalo ka letsatsi, ya tlang ho busa setjhaba sa hae ka toka.
- Molathothokisong wa 12 ho hlakiswa kamoo mafutsana a neng a bona hantle hore a tlo qhanolla a iketle kaha morena Moshoeshe o tlo ba tshwara hantle.

[10]

Phethelo

Sethothokisi se sebedisitse **pheteletso** ho hlakisa le ho matlafatsa molaetsa wa hore batho ba ne ba thabetse tlhaho ya Morena Moshoeshoe ka tshepo ya hore ke yena ya tlo namolela setjhaba sa Basotho direng tsa sona. Mohale enwa o ananetswe ke dipheleli le tse sa pheleng nakong eo a neng a hlaha ka yona.

[10]**POTSO YA 2: 'IKELETSE' – KPD Maphalla**

- 2.1 Lentswelekgohledi. ✓ (1)
- 2.2 E bolela hore a kgutle mekgweng ya hae e mebe mme a kgutlele ho e metle, ya botho bo lokileng. ✓ (1)
- 2.3 Sejura/anastrofi. ✓ (1)
- 2.4 Le sebedisitswe ka sepheo sa ho re bopela morethetho le ho etsa hore mantswe a thothokiso a reng 'ikeletse' a dule a duma mohopolong wa mmadi. Ho hatella sehlooho sa hore motho a ikeletse le morethetho wa thothokiso. ✓ ✓ (2)
- 2.5 Motho ka mong o lokela hore a itekole le ho ikgalema ha a etsa tse tla mo ntsha taolong/Boikeletsi bo phemisa motho dinthong tse ngata tse ka mo kgelosang bophelong. ✓ ✓ (2)
- 2.6 Lebotsi le botsa potso e sa hlokeng karabo mme sethothokisi se lemosa motho eo se buang le yena hore a ikeletse ka boyena hobane ha ho motho ya tla mo eletsisa. ✓ ✓ ✓ (3)
- [10]**

POTSO YA 3: 'THUTO' – JM Nkutha

- 3.1 Ke phetapheto ya moelelo. ✓ Ke bophahamo le sehlohlolo. ✓ (2)
- 3.2 Ho phapharetsa ke ho tshwara mona le mane o sa tsebe hore o ka nka eng wa tlhela eng kapa hona ho tshwara kwana le kwana o batla se itseng. ✓ (1)
- 3.3 E sebedisitswe ka sepheo sa ho bopa morethetho molathothokisong le ho etsa hore modumo oo o se lebalehe, o dule o ntse o utlwahala ditsebeng tsa mmadi. ✓ ✓ (2)
- 3.4 O etsa hore mmadi a be le kutlwisiso ya hore thuto ha e na pheletso, mme sethothokisi se kgothalletsa mmadi ho tswela pele ho bala. ✓ ✓ ✓ (3)
- 3.5 Molaetsa ke wa hore thuto e monate ebile e molemo, e a putsa empa e thata ho fumaneha ka lebaka la diphephetso tse ngata tseleng ya yona. ✓ ✓ (2)
- (10)**

POTSO YA 4: 'TSWALO LA KA LE A HANA' – KPD Maphalla

- 4.1 Kgonyetso/anastrofi. ✓ (1)
- 4.2 E bolela hore motho a ka tsoha a hlokahetse neng kapa neng. ✓ ✓ (2)
- 4.3 E hlakisa moelelo wa hore batho ba bang ba re dikgutsana ke batho ba se nang molemo. ✓ ✓ (2)
- 4.4 Sa ho toboketsa ntlha ya hore sethothokisi ha se rate ho etsa se itseng kaha se laolwa ke letswalo la sona. ✓ ✓ (2)
- 4.5 Kganyetsano ena e matlafatsa mohopolo wa hore re na le ho itebala ha ntho di re tsamaela hantle, re ipona re na le matla empa ha re a tshwanela ho nahana hore re na le matla a fetang a Modimo kaha e le yena Rabophelo ya re fang bohlae le matla ao. ✓ ✓ ✓ (3)
(10)

POTSO YA 5: NGWANA LEHLASWA – KE Ntsane

- 5.1 Pheteletso. ✓ (1)
- 5.2 Ho hlakisa moelelo wa hore ngwana ya lehlaswa o kenya letsoho dipokothong ho ntsha tjhelete kgafetsakgafetsa. ✓ ✓ (2)
- 5.3 Bohlokwa ke ho fa lentswe 'bongata' kgatello ho bontsha hore ngwana ya lehlaswa o ne a potapotilwe ke basadi ba bangata. ✓ ✓ (2)
- 5.4 A totobatsa ntlha ya hore borui bo a fela, mme motho a sale a itlhophere. ✓ ✓ (2)
- 5.5 Ke se phoqang. ✓ Sethothokisi se phoqa ngwana ya lehlaswa ka ho ja tjhelete ya hae hampe le basadi a sa lemohe hore ha e ntse e tswa, ha e kgutlele ka pokothong. ✓ ✓
Ke sa ngongoreho. Sethothokisi se ngongorehiswa ke ntlha ya hore ngwana lehlaswa o senya tjhelete ka ho etsa dikoloto tse sa hlokeheng. (3)
(10)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B LE C: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: PADI LE TSHWANTSHISO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	5. Phihlelo e babatsehanga	4. Phihlelo e supang bokgoni	3. Phihlelo e mahareng	2. Phihlelo ya motheo feela	1. Phihlelo e haellang
DIKAHARE Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya dintlha ka mabaka ho tswa sengolweng. MATSHWAO A 15	12–15 -Karabelo e hlahisitse ka tsela e babatsehanga: 14–15 -Karabelo e hlahisitse ka bokgabane: 12–13 -Sehlooho se manollotswe ka botebo -O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlwahlwa tse tshhehswang ho tswa sengolweng -O bontsha kutlwisiso e babatsehanga ya sengolwa.	9–11 -O bontsha kutlwisiso, mme o manollotse sehlooho ka bokgoni -O hlahisitse karabelo e batlang e anela -Tse ding tsa dintlha ke tse utlwahalang, empa ha se tsohle tse tiisitsweng kamoo ho lokelang -Bopaki ba kutlwisiso ya mofuta ona wa sengolwa bo a bonahala.	6–8 -Kutlwisiso ke e mahareng ya sehlooho; ha se dintlha tsohle tse utullotsweng ka botlalo -Tse ding tsa dintlha di tshhehetsa sehlooho -Dintlha tse ding di tshheheditse, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle -O bontsha kutlwisiso e ka mmoho ya mofuta ona wa sengolwa.	4–5 -Kutlwisiso ke e haellang ya sehlooho; boholo ba dintlha ha di a utullwa ka botlalo. -Ke dintlha tse fokolang feela tse tshhehetsang sehlooho. -O hlahisitse dintlha tse seng kae tse tsamaelanang le sehlooho -O bontsha kutlwisiso e fokolang ya mofuta ona wa sengolwa	0–3 -O bontsha kutlwisiso e fokolang ya sehlooho -Boiteko bo fokolang ba ho araba potso -Dintlha ha se tse kgodisang -Mohlalobuwa ha a utlwise hantle mofuta ona wa sengolwa.
SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO Sebopeho, tlhophiso ya mehopolole le nehelano e nang le neeletsano e momahaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, setaele le sehlooho tse sebedisitsweng temeng. MATSHWAO A 10	8–10 -Sebopeho se momahaneng -Selelekela le qetelo di a babatseha -Dintlha di utullotsweng hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng -Tshebediso ya puo, sehlooho le setaele ke tse sutisitse, tse susumetsang le ho nepahala	6–7 -Sebopeho ke se hlakileng, mme dintlha di hlahisitse ka tsela e hlalohanyehang. -Selelekela le qetelo mmoho le diratswana tse ding di hlahisitse ka tsela e momahaneng. -Dintlha di hlahisitse ka tsela e hlalohanyehang. -Puo, sehlooho le setaele boholo di nepahetse.	4–5 -O hlahisitse bopaki bo itseng ba sebopeho -Tlhalohanyo le momahano di teng leha di kgera -Ho na le moo tshebediso ya puo e fosahetseng ha sehlooho le setaele tsona di batla di loketse -Tlhahiso ya mehopolole e a haella, ha e hlalohanyehang, mme ha e na momahano -Popo ya diratswana e batla e nepahetse	2–3 -Sebopeho se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseng -Mehopolole ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang -Diphoso tsa tshebediso ya puo di totobetse -Sehlooho le setaele ha di a lokela mosebetsi -Popo ya diratswana e fosahetse.	0–1 -Kgaello ya ho rala sebopeho ka tshwanelo e sitisa phallo ya mehopolole -Tshebediso ya puo le ya setaele tse fosahetseng di hlahisitse tema e fokolang haholo -Popo ya diratswana e fosahetse
MATSHWAO	20–25	15–19	10–14	5–9	0–4

Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	15	Dik. =
Sebopeho le Tshebediso ya Puo	10	STP =
Matshwao ohle	25	

ELA TLHOKO: Ha karabo ya mohlalobuwa e tswile lekoteng, motshwai a mo abele matshwao a dikahare le tshebediso ya puo ya kgato ya pele feela.

POTSO YA 6: BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla**Selelekela**

Mohlalobuwa a ka lelekela ka ho hlalosa kamoo lerato le etsang dintho tse ka kenyang motho tsietsing kateng. Moqoqo ona ke oo ho wona mongodi a sekasekang dikahare tsa wona mme a bontshe ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena ntlhakemong ya hae.

Karabo e ka lebellwang

Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanane le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlalisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. A ntshetse pele moqoqo ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng ho totobatsa ntlhakemo ya hae. A boele a bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore lerato le ka kenya motho tsietsing a sa lemohe. A boele a bontshe kamano ya diketsahalo le bophelo ka kakaretso.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlalobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.]

[25]**POTSO YA 7: BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla**

- 7.1 Ke hobane di ne di hirilwe ke Mohanuwa kaha o ne a batla ho iphetetsa ho Tsietsi ha a ile a hana ho kgutlelana le yena. ✓ ✓ (2)
- 7.2 Ba utlwetse ka hlokwana la tsela hore ho bitsitswe ditsomi tse kgolo tsa sepolesa ho batlana le bona. ✓ (1)
- 7.3 Ke mophetwa ya maqiti hobane sena se ne se thusa ho mo pata hore a se tholahale habobebe. ✓ ✓ (2)
- 7.4 Sebaka seo Tsietsi a phetseng ho sona ha a sa le monyane se ne se entse hore a phele tlasa kगतello ya mohatsa malomae empa a sa tletlebe, eitse ha a fihla ditoropong a fetoha, a kenwe ke moya wa boiphetetso. Nako eo ho buuwang ka yona ke mehla eo maemo a bophelo a seng a fetohile, naha e se e jele boya, bonokwane bo se bo totile. ✓ ✓ ✓ (3)
- 7.5 Tseleng le Tsietsi ba ile ba thusana hore Tsietsi a kgone ho thoba sepetlele. Tsietsi le Tsipane ba ne ba sebetsa hantle mmoho. ✓ ✓ (2)
- [Tshwaya e le nngwe feela]**
- 7.6 Ha se ntho e nepahetseng. Bareki ba lokela ho tshwarwa hantle ba tle ba nne ba tshehetse kgwebo ka ho kgutla ba tliilo reka hape. ✓ ✓ (2)

- 7.7 O ne ba batla hore le mmolelle lepetjo la bona la sephiri la sepoleseng mme lona la hana. ✓✓ (2)
- 7.8 Ke tharahano. ✓ Ke mothating oo mathata a Tsietsi a seng a hlwele mekwalaba kaha ba ne ba tshwere lepolesa, mme Tsietsi o ne a batla mokgwa wa ho itshwasolla. ✓ (2)
- 7.9 Lepolesa leo le ile la ba tshepisa hore ha le no ba tlaleha sepoleseng. ✓ (1)
- 7.10 Ke qwaketsano ya ka ntle ✓ hobane Tsietsi le Tsipane ba ne ba shapa lepolesa hore le ba bolelle ditaba tsa seteisheneng sa lona. ✓✓ (3)
- 7.11 Phanyeho ke ha mongodi a pata ditaba tse itseng tseo a reng mmadi o tla iphumanela tsona mme e fumanwang mona ke ya hore kamorao ho ho tshwarwa ha Tsietsi, mongodi ha a re kumele hore o ahlotswe nako e kae, le hore ho qeteletse ho etsahetse eng ka lesea la hae. ✓✓✓ (3)
- 7.12 Kotsi o ne a buella Tsietsi ha Mmamasolomane a hana ha Tsietsi a ya sekolong, empa ka lehlakoreng le leng o ne a jele mafa le ditshwanelo tsa Tsietsi, a hana ka tsona. ✓✓ (2)
- [25]**

POTSO YA 8: DIEPOLLO – T Seema**Selelekela**

Mohlalobuwa a ka lelekela ka ho hlalosa kamoo lerato le etsang dintho tse ka kenyang motho tsietsing kateng. Moqoqo ona ke oo ho wona mongodi a sekasekang dikahare tsa wona, a bontshe ntlhakemo ya hae mme a leke ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena ntlhakemong ya hae.

Karabo e ka lebellwang

Moqoqong ona, mongodi o na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlalosa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae. O tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. A ntshetse pele moqoqo ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng ho totobatsa ntlhakemo ya hae. A boele a bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore lerato le ka kenya motho tsietsing a sa lemohe. A boele a bontshe kamano ya diketsahalo le bophelo ka kakaretso.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kang ya hae ka ho phethahala.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlalobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng]

[25]**POTSO YA 9: DIEPOLLO – T Seema**

- 9.1 Mosebetsi wa ho hlwekisa tliiniki kaha o mo fumane a ntse a hlwekisa. ✓ ✓ (2)
- 9.2 Mmamolete le Diepollo ba e hotse ba se na batswadi empa ba e ile ba qetella e se e le mobaoki. ✓ ✓ (2)
- 9.3 O ne a se na batswadi. ✓ (1)
- 9.4 Ke ya hore Diepollo o ile a baleha lapeng hobane a ne a sa batle ho nyalwa ke Mothofeela mme le mmae o ile a baleha lapeng hobane a ne a sa batle ho kenelwa ke Leemisa ha monnae a qeta ho hlokahala. ✓ ✓ (2)
- 9.5 Mopphetwa ya mohau ✓ hobane o ile a mo fa boroko le dijo a ba a mo thusa hore a fumane ba habo. ✓ (2)
- 9.6 Diepollo o holetse metseng ya mahaeng mme o ne a hlompha a bile a na le nnete. Tikoloho ya Mangaung e ile ya mo fetola motho ya se nang botshepehi hobane o ile a utswa lenane la bakudi hore le ilo fetolwa. Mehla le maemo ke ao ho neng ho rena kgethollo mme sena sa mo fetola thube-ha-e-na- tsatsa. ✓ ✓ (2)

- 9.7 Ha se ntho e amohelehang hore mosadi a se bone setopo le lebitla la monna wa hae hobane o tla dieha ho fola moyeng ho feta ha a ne a di bone. Ka lehlakoreng le leng ke ntho e amohelehileng ho latela moetlo wa rona hobane motho ya shwellelseng mophatong ha a patelwe hae. ✓ ✓ (2)
- 9.8 Motswadi wa hae o ile a kgona ho ruta moholwane wa hae feela, empa a hloleha ho ruta Leemisa ka baka la tlhokeho ya tjehelete. ✓ ✓ (2)
- 9.9 Mmapelepele o ne a hana ha ho rekiswa dikgomo bakeng sa ho fumana tjehelete ya ho ruta Diepollo empa dikgomo tseo e ne e le tsa ntata Diepollo kahoo e ne e ntse e le lefa la Diepollo. ✓ ✓ (2)
- 9.10 Ke mothating oo Diepollo a seng a tlohetse mosebetsi, a se a ilo phomola Marabastad. ✓ ✓ (2)
- 9.11 Ke qwaketsano ya ka ntle ✓ hobane Mmapelepele o ne a le kgahlanong le taba ya hore Leemisa a lefelle Diepollo tjehelete ya sekolo ho ntshetsa dithuto tsa hae pele. ✓ ✓ (3)
- 9.12 Ho nyamela ha Zeblon thibellong nakong eo a neng a baleha motseng wa Moemaneng, ho thusitse ho hodisa kgohlano hore sepolesa se nne se dule se le mehlaleng ya hae ka nako tsohle, ke ka hona se neng se tshwenya Diepollo nako e kgolo le e nyane. ✓ ✓ ✓ (3)

[25]

POTSO YA 10: MME – NP Maake**Selelekela**

Mohlalobuwa a ka lelekela ka ho hlalosa kamoo lerato le etsang dintho tse ka kenyang motho tsietsing kateng. Moqoqo ona ke oo ho wona mongodi a sekasekang dikahare tsa wona, a bontshe ntlhakemo ya hae mme a leke ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena ntlhakemong ya hae.

Karabo e ka lebellwang

Moqoqong ona, mongodi o na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlalisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae. O tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. A ntshetse pele moqoqo ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng ho totobatsa ntlhakemo ya hae. A boele a bontshe kamano ya diketsahalo tse totobatsang hore lerato le ka kenya motho tsietsing a sa lemohe. A boele a bontshe kamano ya diketsahalo le bophelo ka kakaretso.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.]

[25]**POTSO YA 11: MME – NP Maake**

- 11.1 O itse o tlilo batla matlo a hiriswang/bodulo. ✓ (1)
- 11.2 Hobane Thollo o ne a se a fumane bahiri ba tlang ho dula ka diphaposeng tseo. ✓ ✓ (2)
- 11.3 Mophetwa ya mohau ✓ hobane o ile a mo phomosetsa a ba a re a kobe mangole ho fihlela pula e sa. ✓ (2)
- 11.4 Ke mophetwa ya tjhitja. ✓
- Pele Mme a dula lapeng la hae e ne e le tjhobolo, ho se motho ya kenang lapeng la hae empa eitse ha Mme a se a dula ha hae, lelapa la hae la keneha mme batho ba kgona le ho mo thusa mohla ntlo e neng e tjha.
 - O sebedisitse tjhelete ya Mme empa ha Mme a se a le makgatheng a lefu, o ile a mo leleka.
 - O ne a sa rate Mmateboho empa eitse ha Bafokeng ba Matatiele ba mo soma, o ile a mmuella ka boqhetseke bo boholo.
 - O ile a fumana ditshwantsho tsa lenyalo la Thollo le mme yaba o rera o di bontsha Mmateboho empa ka mora nako a etsa qeto ya ho bipa sephiri seo. ✓ ✓

[Tshwaya e le nngwe feela]**(3)**

- 11.5 Sebaka sa Matatiele se entse hore Thollo a be le boikarabelo lapeng la hae le la hahabo. Ho fihla ha hae motseng wa Sebokeng ho entse hore a lebale ka lelapa la hae hoo mosadi wa hae a ileng a tla ho mmatla motseng ona. Maemo le mehla ke tsa nakong eo banna ba neng ba tloha malapeng ba ilo batla mosebetsi empa ka bomadimabe ba ne ba ye ba lebale malapa a bona ao ba a siileng morao. ✓ ✓ (2)
- 11.6 Ke ntho e ntle hobane Rakgadi ha a ka a mo hatella empa o lekile ho mo nonya maikutlo ka taba eo a ba a mmolella hore ebang a sa batle ho nyalwa, a mmolelle hore yena a tle a emise lenyalo leo. ✓ ✓ ✓ (3)
- 11.7 E ne e tshwaofatsa mathata ao moeti enwa a neng a a tlišetsa Mmateboho ✓ kaha o ile a ...
 - lokela ho mmatlela bodulo.
 - mo oka ha a se a kula
 - mmatlela e koloi e mo isang lapeng la hae le Thollo ha a se a le makgatheng a lefu.
 - tshwarela tsamaiso ya lepato la Mme lapeng ha hae.
 - qabana le Bafokeng ka baka la ho tshwarela tshebetso ya lepato la Mme ha Thollo. ✓ ✓ (2)
- [Tshwaya tlhaloso e le nngwe feela]** (2)
- 11.8 Dikeledi o ne a rekisa ditholwana hekeng ya komponeng. ✓ (1)
- 11.9 Dikeledi o ne a tshoswa ke ho thola sepatjhe se neng se tshetse tjelete e ngata haholo. ✓ (1)
- 11.10 Ke lewa la ho hetla morao hore babadi ba be le tsebo ya hore ho tšile jwang hore Dikeledi a nyalwe ke Thollo. ✓ ✓ (2)
- 11.11 Mothipoloho o iponahatsa ketsahalo eo ho yona Bafokeng ba neng ba tjoditsa Mmateboho ntle le ho botsa lebaka la ho tshwarela tsamaiso ya lepato la motho eo ba sa mo tsebeng lapeng la ngwana bona Thollo. ✓ ✓ (2)
- 11.12 Ke qwaketsano ya ka hare/maikutlo ✓ hobane o ile a nka nako e telele pele a boela a bua hape.
 O ne a sa lebella hore o tla fumana monnae a se a nyetse hape. ✓
[Tshwaya tshehetso e le nngwe feela.] (2)
- 11.13 Ke mo utlwela bohloko hobane o ne a tshepile hore o tla fumana monna wa hae, a mo phethele ka ngwana eo a mo siileng morao ebe ditaba di kgutlela setlwaeding empa ha ho a ka ha e ba jwalo kaha o mo fumane a se a nyetse. ✓ ✓ (2)

[25]

POTSO YA 12: TUTUDU HA E PATWE – M Mahanke**Selelekela**

Mohlalobuwa a ka lelekela ka ho hlalosa kamoo lerato le leng sebete ebile le leng sefoku kateng. Moqoqo ona ke oo ho wona mongodi a sekasekang dikahare tsa wona mme a bontshe ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena ntlhakemong ya hae.

Karabo e ka lebellwang

Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanane le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. A ntshetse pele moqoqo ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng ho totobatsa ntlhakemo ya hae. A boele a bontshe kamano ya diketsahalo le bophelo ka kakaretso.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlalobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng]

[25]**POTSO YA 13: TUTUDU HA E PATWE – M Mahanke**

- 13.1 Ha a ka a qetella mantswe a hae hobane o ne a batla ho re ha a kgathalle ho shwa hobane a se na bahabo empa a nahana kapele hore ho na le motho ya mo kgathallang lefatsheng e leng Dikgapane. ✓ (1)
- 13.2 O ile a mo tena ha a ne a tla sekolong empa a bona hore bophelo ba hae bo kotsing kaha setjhaba se ne se batla ho mo futuhela. ✓ ✓ (2)
- 13.3 Ho re bolella hore ke motho ya nang le tlhompho ho ketapele ya hae ✓ ✓ (2)
- 13.4 Ntate Matsepe o qadile kwana boiketelong ba mosebetsi a sa batle Tutudu a fumantshwa mosebetsi hobane e ne e se ngwana mobu. A boela a rotetsa kgohlano ha a ne a batla hore Tutudu o tebelwe hobane a ne a re Tutudu o feresa bana ba mobu. ✓ ✓ (2)
[Tshwaya tlhaloso e le nngwe feela]
- 13.5 Thebe o ne a kentse setjhaba le bana ba sekolo moya wa hore ba futuhele Tutudu empa setjhaba se ile sa hlanohela yena ha a se a hloleha ho lokolla bana ba bona. Manthoto o tlohile hae a ilo phoqa Dikgapane athe o tla tlotloleha a kgaleha ke botahwa. BoThabang ba ne ba rerile ho phoqa Tutudu athe ho tla phoqeha bona ba kwallwa. ✓ ✓ (2)
Tshwaya tlhaloso e le nngwe feela]

- 13.6 Ha se ntho e ntle hobane o ne a tlo tlotlolla Dikgapane pela bana ba sekolo, a mo dihe seriti, e leng ntho e sa amoheleheng.

KAPA

Ke ntho e ntle leha e sa tsamaelane le maemo a matle a phedisano. Mongodi o ne a leka ho lemosa setjhaba hore ka dinako tse ding ha se hloka tsebo, se kanna sa hlalathela jwalo ka ha Manthoto a ile a ya sekolong a ilo rohaka misterese yaba o qetella a se a senyehetswe ke yena Nthoto, ya ileng a ima. Mongodi o sebedisitse Manthoto ho talola batswadi ba hlokang boikarabelo le kgalemelo baneng. ✓ ✓

[Maikutlo a mohlahlobuwa a nepahetseng a ananelwe] (2)

- 13.7 O ile a fumana Tutudu a na le Dikgapane ka tlong yaba o se a tshaba ho kena, a manama leboteng ka ntle. ✓ (1)

- 13.8 Ke hobane o ne a ilo ipuella ho Tutudu ka taba tsa marato mme seo e ne e le ntho e ntjha eo a neng a qala ho e etsa jwale o ne a batla mantswe a tla lokela maemo ao. ✓ (1)

- 13.9 O fumanwa ketsahalong eo ho yona Tutudu a ileng a letsa tshepe mme Ntefeleng a hlohleletsa baithuti hore ba mo sale morao, yaba mohwanto o fedile. ✓ ✓ (2)

- 13.10 Karaburetso e botjwang ke ha Tutudu a ne a thodisa Dikgapane e sebedisitswe ka sepheo sa hore bobedi bona bo ikutlwe bo se bo atamelane ka tsela ya lerato le hore Ntefeleng a hle a tele ka ho ikgapela Tutudu. ✓ ✓ (2)

- 13.11 Ke qwaketsano ya ka hare/maikutlo ✓ hobane Ntefeleng o ile a hloleha ho nka qeto ha a fumana Dikgapane a le ka tlong hore a eme kapa a kgutlele hae. ✓ ✓ (3)

- 13.12 Ntefeleng o ile a bolella Tutudu hore o a mo rata mme mongodi o ne a sa batle ho hlalisa lehlakore le lebe la Tutudu, ke kahoo a bileng a se a kenya Dikgapane mothating oo, yaba taba ya Ntefeleng e se e fella moyeng. ✓ ✓ ✓ (3)

- 13.13 E, o a lokela hobane setjhaba sa Thabure se ne se hloile Tutudu hobane e le molata.

Setjhaba se ne se dula se hopotsa Dikgapane le Tselapedi hore ke melata ha ba sa ikamahanye le mokgwa oo ba phelang ka wona. ✓ ✓

[Tshwaya tshehetso e le nngwe feela.] (2)
[25]

SENGOLWA SA BOHOLOHOLO**POTSO YA 14: KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela****Selelekela**

Mohlalobuwa a ka lelekela ka ho hlalosa hore diketso tse bontshang sebete le boinehelo ke difeng. Moqoqo ona ke oo ho wona mongodi a sekasekang dikahare tsa wona mme a bontshe ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena ntlhakemong ya hae.

Karabo e ka lebellwang

Moqoqong wa kgang, mongodi a ka dumellana kapa a hanane le mohopolo ka dintlha tse tshehetsang sehlooho. O na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. A ntshetse pele moqoqo ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng ho totobatsa ntlhakemo ya hae. A boele a bontshe kamano ya diketsahalo le bophelo ka kakaretso.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya moqoqo wa hae ka ho phethahala.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlalobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.]

[25]**POTSO YA 15: KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela**

- 15.1 Morena Mokhachane ✓ (1)
- 15.2 Makoanyane/Ramakoane e ne e le molaodi le motshepuwa wa Morena Moshoeshe. ✓ ✓ (2)
- 15.3 Ka tsela ya hore e ne e le mohale le ramaqiti wa moo Kweneng. ✓ ✓ (2)
- 15.4 Ka sepheo sa ho fokotsa bolelele ba molathoko.
Ho fokotsa palo ya mantswe molathokong. ✓ ✓
[Tshwaya e le nngwe feela] (2)
- 15.5 Masole a neng a le tlasa bolaodi ba Nketu le Ramakoane a ile a menahana le mehlala, a baleha ntweng kaha balaodi ba wona ba ne ba le siyo. ✓ ✓ (2)
- 15.6 Sepheo ke sa ho lekalekanya mabitsoheneketso a Moshwashoaila le kgwabane ya Maphule. ✓ ✓ (2)
- 15.7 O ne a fehlela motswetse moleso wa dikgomo a o kopanya le lesheleshele. ✓ (1)

- 15.8 Ke mabele. ✓ (1)
- 15.9 Ke ya hore mohaditsong ya neng a rerile ho bolaya ngwetsi e nyane o qeteletse le yena a habola moleso kaha a ne a bone mohaditsong wa hae a nonopela. ✓✓✓ (3)
- 15.10 E ne e le mehleng eo batho ba neng ba sa tsebisise dijo le ditlhare tsa tlhaho tse neng di fumaneha bophelong ba bona, ke kahoo mohaditsong e moholo a neng a nahana hore mabele a tla bolaya e monyane. ✓✓ (2)
- 15.11 Maemo a phedisano ha a dumele hore bahaditsong ba be ba rere ho bolayana ka baka la mona oo e mong a nang le wona ho e mong. ✓✓ (2)
- 15.12 Tjhadimo ya mongodi ke hore sethepu ha se a loka kahoo ha a se rate hobane moo ho nang le basadi ba sethepu ho dula ho na le ntwana mme mosadi e moholo o dula a nahana hore tse ntle di loketse yena feela. ✓✓✓ (3)
- 15.13 Tjhe ha se a nepahala hobane ha ho motho ya dumelletsweng ho bolaya motho ofe kapa ofe tlasa maemo afe kapa afe. ✓✓ (2)

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25**

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 16: SEYALEMOYA – RH Moeketsi****Selelekela**

Mohlalobuwa a ka lelekela ka ho bontsha seabo sa banna maphelong a basadi. A bontshe kamoo banna ba lokelang ho tshehetsa basadi kateng mathateng oohle ao ba teanang le wona. Moqoqong ona mongodi o lokela ho hlwaya ntlha tsa bohlokwa tse tswang sengolweng mme a di amahanye le seabo le tshehetso ya banna basading ba bona. Moqoqo ona ke oo ho ona mongodi a sekasekang dikahare tsa wona mme a bontshe ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena ntlhakemong ya hae.

Karabo e ka lebellwang

Moqoqong ona mongodi o na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo a le tshehetsang a le sireletse ka mehlala mme a be a hlahise ntlhakemo ya hae malebana le seabo sa banna maphelong a basadi.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. A ntshetse pele moqoqo ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng ho totobatsa ntlhakemo ya hae. A boele a bontshe kamano ya diketsahalo le bophelo ka kakaretso mabapi le hore banna ba na le seabo sefe bophelong ba basadi.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kang ya hae ka ho phethahala.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlalobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.]

[25]**POTSO YA 17: SEYALEMOYA – RH Moeketsi****HA LE THAKGISWE – SM Mangali**

- 17.1 Ke ho fihla lapeng e se e le bosiu. ✓
Ho bolella mmae hore o se a batla ho nyala. ✓ (2)
- 17.2 Qwaketsano ke ya Pela le Maleshwane ha ba ne ba buisana ka hore Lesodi o se a batla ho nyala mme ha ba dumellane ka sena. ✓ ✓ (2)
- 17.3 O mo tsebisa hore ke yena monga lelapa mme ha ho se ka etswang pele a dumellana le sona. ✓ ✓ (2)
- 17.4 **Tlhekelo:** Pela le Maleshwane ke batswadi ba Lesodi. Ba qwaketsana ka hore Pela ha a batle ha Lesodi a tsamaya bosiu mme Maleshwane o a mmuella. ✓
Tharahano: Lesodi o fihla bosiu mme mmae o a mo omanya. ✓
Sehlohlolo: Lesodi o jwetsa mmae hore o batla ho nyala. ✓
Mothipoloho: Mmae o mo dumella ho nyala. ✓ (4)

- 17.5 Maleshwane. ✓ Ha Pela a kgalema ngwana, mmae o a mmuella. ✓ (2)
- 17.6 Ke tikoloho eo batjha ba sa ntseng ba hlompha batswadi haholo ha ho tluwa ditabeng tsa marato a batjha. Kgasiane le Lesodi ba ne ba sa rate ha baholo ba ka ba bona ha ba kopane jwalo ka baratani. Maemo le mehla ho totobatswa ao ho ona batjha ba seng ba ima feela pele ba nyalwa. ✓ ✓ (2)
- 17.7 O tshwenngwa ke ha a utlwa Lesodi a re o rometse ba habo ho ya kopa mohope wa metsi mme o ne a tseba hore o imisitswe ke motho e mong osele a ntse a ratana le Lesodi. ✓ ✓ (2)
- 17.8 Lesodi o ne a rata ho nyala Kgasiane empa a sa tsebe hore o imme ngwana eo e seng wa hae. ✓ ✓ (2)
- 17.9 Kgasiane o ne a bolela hore ke mokgatjhane mme ngwana eo ya mo lebelletseng ha se wa Lesodi. ✓ ✓ (2)
- 17.10 Mongodi o kgahlanong le hore ha monna a lokela ho kgalema ngwana a be a re mmae a mo kgaleme.
O ne a batla hore monna a nke boikarabelo, a se ke a bo fetisetsa ho bomme jwalo ka ha Pela a entse. ✓ ✓ (2)
- 17.11 Ha se toka. Ha a ima a ka nna a hloka bonnete ba hore ngwana ke wa mang. Sena se beha basadi ka mosing, e be eka bohle ha ba tshepahale. ✓ ✓ ✓ (3)
[Tshwaya tshehetso e le nngwe feela.] [25]

POTSO YA 18: HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki**Selelekela**

Mohlalobuwa a ka lelekela ka ho bontsha seabo sa basadi maphelong a banna. A bontshe kamoo basadi ba lokelang ho tshehetsa banna kateng mathateng oohle ao ba teanang le wona. Moqoqong ona mongodi o lokela ho hlwaya ntlha tsa bohlokwa tse tswang sengolweng mme a di amahanye le seabo le tshehetso ya basadi banneng ba bona. Moqoqo ona ke oo ho ona mongodi a tshohlang dikahare tsa wona mme a bontshe ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena ntlhakemong ya hae.

Karabo e ka lebellwang

Moqoqong ona mongodi o na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo a le tshehetsang a le sireletse ka mehlala mme a be a hlahise ntlhakemo ya hae malebana le seabo sa basadi maphelong a banna.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. A ntshetse pele moqoqo ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng ho totobatsa ntlhakemo ya hae. A boele a bontshe kamano ya diketsahalo le bophelo ka kakaretso mabapi le hore basadi ba na le seabo sefe bophelong ba banna.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.]

[25]**POTSO YA 19: HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki**

- 19.1 Molefi o hlokometse hore Jwalane o se a nka nako e telele pele a tla ho yena ha a mo etetse. ✓ (1)
- 19.2 Ke boipuiso, ✓ mongodi o le sebedisitse ho bontsha pherekano eo Molefi a neng a na le yona. ✓ (2)
- 19.3 **Tihekelo:** Molefi le Jwalane ba kopana Maseru mme ba a ratana. ✓
Tharahano: Jwalane o ntshetswa bohadi. ✓
Sehlohlolo: O hlahisa mokgwa wa ho se tshepahale ka hore a patele Molefi hore o na le ngwana. ✓
Phethelo: Ba a arohana mme Molefi e ba molala hape. ✓ (4)
- 19.4 Mapetla. ✓ O hlahella e le yena ya etsang hore bophelo ba Molefi bo senyehe. ✓ (2)
- 19.5 Molefi o ne a dula tikolohong ya mahaeng moo batho ba teng ba neng ba hlompha mme tikoloho ya ditropong ya fetola semelo sa hae hoo a ileng a lahla Montsheng a kgema le Jwalane hobane o ne a bona Montsheng a le morao ditabeng tsa bophelo. ✓✓✓ (3)

- 19.6 O rohaka Molefi, monna wa hae ha mmoho le mme le ausi wa Molefi. ✓ ✓ (2)
- 19.7 Di re tjobela pele ketsahalong eo Morongwe a fumanwang a na le monna e mong ka koloing mme Molefi a mo bolaisa dipaputla. ✓ ✓ (2)
- 19.8 Tomatso ke hore Morongwe o ipherehetse Molefi a mmona e le motho wa maemo a hodimo empa kajeno o se a mmona e le lathalatha. ✓ ✓ (2)
- 19.9 Hobane Molefi o ne a sa nkge kwae le jwala jwalo ka banna ba bang. ✓ ✓ (2)
- 19.10 Tjhadimo ya mongodi ke hore motho ha a lahla setso sa habo, a ananela ditumelo tsa baditjhaba, o hlahelwa ke mathata. ✓ ✓ ✓ (3)
- 19.11 E fosahetse. Maemo a phedisano a hloka hore Mapetla a thoholetse katleho ya ngwana wa moahisane, eseng ho senya bophelo ba hae. ✓ ✓ (2)
- [25]**

POTSO YA 20: MOFUTA WA POTSO E TELELE**LEJWE LA KGOPIISO – T Letshaba****Selelekela**

Mohlalobuwa a ka lelekela ka ho bontsha seabo sa basadi maphelong a banna. A bontshe kamoo basadi ba lokelang ho tshehetsa banna kateng mathateng ohle ao ba teanang le ona. Moqoqong ona mongodi o lokela ho hlwaya ntlha tsa bohlokwa tse tswang sengolweng mme a di amahanye le seabo le tshehetso ya basadi banneng ba bona. Moqoqo ona ke oo ho wona mongodi a tshohlang dikahare tsa wona mme a bontshe ntlhakemo ya hae ebe o leka ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena ntlhakemong ya hae.

Karabo e ka lebellwang

Moqoqong ona mongodi o na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlahisa le ho ntshetsa pele lehlakore leo a le tshehetsang a le sireletse ka mehlala mme a be a hlahise ntlhakemo ya hae malebana le seabo sa basadi maphelong a banna.

Seratswana ka seng se be le mohopolo wa sehlooho o hodisang ntlhakemo, e se ke ya e ba lethathamo la diketsahalo feela tse hlahang ka bukeng. A ntshetse pele moqoqo ka ho bontsha ka mehlala e tswang bukeng ho totobatsa ntlhakemo ya hae. A boele a bontshe kamano ya diketsahalo le bophelo ka kakaretso mabapi le hore basadi ba na le seabo sefe bophelong ba banna.

Phethelo

Phethelo ya hae e lokela ho tlamahanya kgang ya hae ka ho phethahala.

[Motshwai a badisise nehelano ya mohlahlobuwa, mme a mo abele matshwao ho ya kamoo a ikamahantseng le sehlooho kateng.]

[25]**POTSO YA 21: LEJWE LA KGOPIISO – T Letshaba**

- 21.1 Mohlouwa o ne a sebedisa Pheleu ho mo sella ditaba. ✓ (1)
- 21.2 Ke Thapelo le Pheleu/Mmabatho/Seipati ✓ ✓
[Tshwaya ba babedi feela] (2)
- 21.3 O sebedisitse karaburetso ya pono ho bontsha babadi hore Mohlouwa o na le matla a ho laela Pheleu kamoo a batlang kaha e le yena mohiri wa hae. ✓ ✓ (2)
- 21.4 **Tihkelo:** Seipati o fihla ha Naledi a ntse a hlakola metsi mme o a mo kgoba ka mantswa mabapi le maemo a hae a bophelo. ✓
Tharahano: Naledi o phetela Seipati ka taba ya ho ferehuwa ke ntate Mohlouwa yaba Seipati o mo kgothaletsa ho ratana le Mohlouwa mme Naledi o phethahatsa kgothaletso eo. ✓
Sehlohlo: Ha Naledi a se a na le mathata Seipati o a mo kwenehela. ✓
Phethelo: Yaba ba a arohana. ✓ (4)

- 21.5 Ke Mohlouwa ✓ hobane o ile a leleka Tsietsi ntle le mabaka, a ba a mo nkela mosadi. ✓ (2)
- 21.6 Ke tikoloho ya toropong moo Mohlouwa a neng a na le dikgwebo tse ngata. O ne a na le kgohlano le basebetsi ba hae kaha a ne a sa ba lefe ka tshwanelo. Maemo le nako e ne e le a demokerasi moo basebetsi ba nang le tokelo ya ho etsa mohwanto ha ba sa kgotsofala. ✓ ✓ ✓ (3)
- 21.7 O tjihitja. ✓ (1)
- 21.8 Ke tharahano. ✓ hobane mathata a Tsietsi a ntse a bokellana ka mora hore Mohlouwa a mo tebele mosebetsing. ✓ (2)
- 21.9 Pheleu ke kgaitsemi ya Naledi, mohatsa Tsietsi mme o ne a lokela ho sireletsa Tsietsi hore a se ke a lelekwa mosebetsing empa re mmona a sebediswa ke Mohlouwa ho leleka Tsietsi mosebetsing. ✓ ✓ (2)
- 21.10 A bontsha hore Thapelo o a latella ✓ hobane o ne a latella hore Tsietsi a itseke kgahlano le ho lelekwa ha hae ho seng molaong. A bontsha hore Thapelo ke motho ya tsebang ditokelo tsa hae le ho di lwanela. Re bona ha a hatella taba ya hore Tsietsi a nke bohato ka ho tebelwa ha hae. ✓ (2)
- [Tshwaya e le nngwe feela]** (2)
- 21.11 Ha se hantle. O ne a lokela ho lokisa ditaba tsa bophelo ba hae ka kelello e phodileng a be a batle mosebetsi o mong. ✓ ✓ (2)
- 21.12 O ne a sa rate ha Thapelo a bua Pheleu hampe a sa elellwe hore sware sa hae ke sona se mo jang direthe mosebetsing. ✓ ✓ (2)

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80